

SIELLÄ MISSÄ... TOTUUS ON OLLUT TARUAKIN IHMEELLISEMPÄÄ

Lapinmaata jakamassa, maanmittausneuvos Antti Pohjolan muistelmien pohjalta täydentäen koonnut Aarre Terho. Kustannus Pohjoinen, Oulu 1995. 162 s.

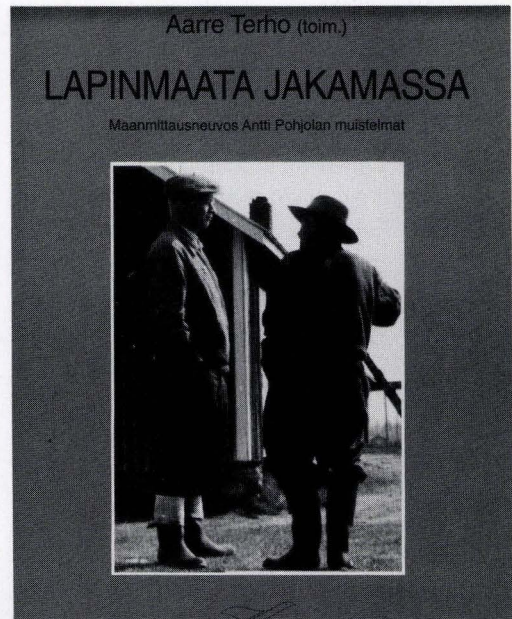
Maanmittarit ovat aina joutuneet toimimaan pioneerijoukkona, joka on raivannut tien avoimeksi muulle insinöörikunnalle ja virkamiehille. Maanmittareiden työnkuvan eräs erikoisuus on muokannut heidän koulutustaan ja pätevyysvaatimuksiaan. Maanmittarit ja kartoittajat joutuvat muuta insinöörikuntaa enemmän tekemisiin tavallisen kansan kanssa, he eivät ole koskaan voineet vetäytyä ylhäisen koskemattomuuden turviin.

Etelän perspektiivistä katsottuna maanomistuskysymykset ovat olleet suhteellisen selviä jo useiden sukupolvien ajan. Viimeisiä isojakoja tehtiin kuitenkin Oulunläänin itäisissä, niinsanotuissa ruutusopimuspitäjissä ja pohjoisimmassa Lapissa vielä muutamia vuosia sitten. Antti Pohjolan muistelmat, jotka Aarre Terho on toimitannut painokuntoon, kertoo suorasanaisesti tämän toimitustyön arjesta lähinnä 1940-luvun lopulla ja 50-luvulla. Virkamies-Suomen ja pohjoisen kulttuurin kohtaaminen ei ole sujunut ongelmitta. Kun Pohjolan kuusamolainen tuttava kuuli juttukaveristaan tulleen maanmittausinsinöörin, hän totesi:

– Vai maanmittariksi, miksei papiksi. Sinähän joudut helevettiin. Etkö voi enää muuttaa virkaa!

Maanmittarit ovat aina joutuneet puun ja kuoren väliin. Heidän työnsä menestyksekkäs hoitaminen edellyttää erityistä nuhteettomuutta virkamiehinä, he toimivat eräänlaisina tuomareina. Kansan luottamuksen saavuttaminen vaatii paljon. Kuten Pohjolan muistel mistä käy ilmi, virkakoneiston antamat ohjeet ja määräykset eivät ole olleet aina ajan tasalla ja kaiken kukkuraksi jossain pääkaupungissa on tehty korkean tason sisäpolitiikkaa, joka on käytännössä vaikuttanut maanmittarien työhön, mutta ei ole useinkaan ollut heidän tavoitettavissaan.

Antti Pohjolan muistelmissa ei ole kaunisteltu pohjoisen asukkaiden elämäntapaa eikä Lapin asukkaiden monasti räiskähtelevää persoonallisuutta. Kirja on tässä mielessä todellinen kulttuurityö. Lappi on ollut pitkään ”villiä pohjolaa”,

jossa etelän kaunopuheisuudesta ei useinkaan välitetty. Kirjasta heijastuu se ilmapiiri, mistä Helismaa ja Kärki kertoivat laulelmissaan. Vielä 50- ja 60-luvuilla edes yritys jonkinlaisen totuudenmukaisen kuvan välittämiseksi kansan elämästä johti esimerkiksi esityskieltoon ”kulttuurin ystävien” yleisradiossa, koska tällaista ei pidetty ”oikeanlaisena” kulttuurina. Nyt meillä on varaa olla ylpeitä näistä jääristä, jotka ylläpitivät elämää napapiirin pohjoispuolella – tämä se vasta kulttuuria on! Kysymys ei ole siitä, että pitäisimme tätä elämänmuotoa jotenkin huvittavana. Näin on eletty, ja se on voitava kertoa jälkipolville. Antti Pohjola on kyennyt välittämään oman sensuroimattoman kertomuksensa tästä elämästä tavalla, joka kutkuttaa nauruhermoja. Jokapäiväinen elämä alkeellisissa olosuhteissa on johtanut lukuisiin nykypäivänä käsittämättömiltä tuntuviin tapauksiin ja toilauksiin, joita kirjassa on viljelty suurin lainauksin kymmenittäin. Kun esimerkiksi joku Karesuvantolainen soitti Enontekiön nimismiehelle pyytäen poliisia pikaisesti paikalle, nimismies saattoi lohdutella soittajaa vain toteamalla, että poliisi tulee tiistaina posti-autossa.

Vanhojen tapojen, asukkaiden elämäntilanteen ja viranomaisten vaatiman yksityiskohtaisen tietojärjestelmän sovittaminen toisiinsa on ollut monisäikeistä työtä. Jakoinsinöörit joutuivat tekemisiin jakoa suorittaessaan myös vanhan alkuperäiskulttuurin kanssa. Maanomistusolot olivat kuitenkin jo vakiintuneet talojärjestelmän puitteisiin, eikä nyt voimakkaasti esille nousutta kysymystä lapinkylien hallintaoikeuksista vielä, tai enää, tunnettu. Vanhat nautinto-oikeudet muodostivat kuitenkin monia mutkia jakotoimituksiin. Kun polttopuut oli haettu joen toiselta puolelta aina, niin miksi olisi pitänyt muuttaa käytäntöä jonkin maanjaon takia? Epäselyydet väestön kohtaloista johtivat viivytyksiin jakotoimituksissa. Erään talon perillisten joukkoon

kuului maininta miehestä, jonka sanottiin kuolleen Norjassa ja perintöoikeus jouduttiin selvittämään muistitiedon perusteella. Joku kylän vanhoista miehistä muisti tapauksen: isä oli antanut poikansa jauhosäkkiä vastaan skibottenilaiselle kalastajalle rengiksi, ja poika oli sittemmin hukkunut kalastusmatkalla. Poika ei kuitenkaan ollut kirjoilla Norjassa, eikä varmempaa todistusta tapauksesta saatu. Oman hankalan lukunsa maanjakotoimituksissa muodosti aikanaan esimerkiksi Petsamon kolttien asema.

Kirjan sisältö on lähinnä sosiaali- ja kulttuurihistoriallinen. Kustannus Pohjoinen on tehnyt siistiä työtä kirjan painoosun suhteen, mutta jäin kaipaamaan tekstiin liitettyjä elävöittäviä karttoja ja kuvia. Näitä on esitetty vain muutamia. Esimerkkikarttojen liittäminen edes joihinkin tekstissä mainittuihin jakotoimituksiin olisi ollut lukijan kannalta mukavaa eikä nykypäivän painotekniikalla kovinkaan kallista. Valokuvia olisi voinut käyttää laajemminkin kertomaan vaikkapa sodanjälkeisestä Rovaniemestä, Enontekiöstä ja Lapin teistä. Toisaalta kuvituksen puute antaa siivet mielikuvitukselle. Kohtaus, jossa rovaniemäläisestä porttikäytävästä Pohjolan eteen kadulle ilmestyy viinapulloa heilutteleva, voimiensa takaa karjuva iso korsto, on kuin parhaasta lännenelokuvasta:

– Missä täällä on niitä Pohjolan jätkiä niin katotahan, perkele.

Kohtalon oikusta, kysyjän tietämättä, Pohjola oli niin lähellä, että oli turha yrittää pakoontaan. Jätän kohtauksen lopun kirjasta luettavaksi.

Pitäisiköhän tämä kirja liittää alan pakkolisiin opintoihin? Siinä on jotain sel-laista, mitä ei yleensä opita kirjoista. Ja kyllähän maanmittarimme etsiytyvät edelleenkin aina uusille mittaamattomille jängille, niin kauan kun jänkkää tässä maailmassa riittää.